

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Tractatus Aliqui De Examine Conscientiæ Generali Quotidiano Secundum Doctrinam S. P. N. Ignatii In Libello Exercitiorum

Palma, Luis de la

Coloniae, 1701

cap. 2. Declaratur textus Exercitiorum, capite præcedenti allatus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-51909](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-51909)

CAPUT II.

*Declaratur Textus Exercitiorum
capite precedenti allatus.*

Verbis jam memoratis reducit S. P. actiones nostras omnes ad tria capita: nimirum, ad cogitationes, verba, & opera. Culpas operum reducit itidem ad capita tria. I. Ad mandata Dei. II. Ad præcepta Ecclesiæ. III. Ad jussa Majorum seu Superiorum. Quia *estimandum est, quidquid fit operis adversus quodlibet eorum, id peccatum esse: levius aut gravius tamen, pro inequali peccandi modo.* Et cum dubitari possit. an per jussa Superiorum intelligeret aliquid distinctum à præceptis Ecclesiæ: declarat per hæc jussa intelligi, *Diplomata seu indulta Pontificum, pro infidelium expugnatione, vel Christianorum pace, concedi atque promulgari solita: per quæ ad Confessionem peccatorum, & Eucharistiæ sanctæ sumptionem, Christi*

F 2

fideles

fideles invitantur. Peccat siquidem non
leviter, quicumque tam pias Rectorum
Ecclesiae cohortationes sanctionesque,
aspernari audet, ac transgredi. Ubique
 tantum pietas, sed & cautela pruden-
 tiaque S. Patris apparet. Supponen-
 do enim tamquam indubitatum, adim-
 plenda esse Ecclesiae & Superiorum
 praecepta, extendit doctrinam suam
 observationem eorum, quae ab his Su-
 perioribus ordinantur. Opponendo
 hac ratione errori Haereticorum, qui
 temporibus illis exurgebat: quando
 vilipendebant Diplomata Pontificia
 Bullas Cruciatæ, & Indulgentias
 Insigni porro prudentiâ id agit. Neque
 enim statuit peccatum esse, si non adim-
 pleantur hæc decreta Superiorum, si
 peccaret is, qui non adimpleret Su-
 periorum Ecclesiasticorum praecepta
 sed hunc ait peccare non leviter, qui
cumque tam pias Rectorum Ecclesiae co-
hortationes aspernari audet. Efficiendum
 scilicet, ut fideles ab eorum legibus
 & institutis avertantur: unde scandala-
 lum damnumque sequatur, præsertim

in simplicioribus, & Superiorum hæc
 ordinantium autoritas imminuatur.
 Eodem spiritu loquitur in Regulis suis,
 Ut cum orthodoxâ Ecclesiâ verè sentia-
 mus: ubi veluti declarans hunc textum,
 Regulâ 9. sic ait. *Confirmare omnia
 Ecclesiæ præcepta, nec impugnare ullo
 modo: sed contrâ impugnantès, quasi-
 tis undiquè rationibus defendere.* De
 jussis Superiorum quæ præcepta non
 sunt, sic expressius Regulâ 10. *Pa-
 trum etiam seu Superiorum decreta, man-
 data, traditiones, ritus, & mores stu-
 diosè probare.* Illos scilicet mores, quos
 hi Superiores introduxerunt. Et quo-
 niam plures, malè sentiendi & loquen-
 di de his decretis occasionem sumunt,
 ab excessibus, imprudentiâ nonnullo-
 rum, specie avaritiæ, & ambitionis,
 aliisque defectibus, qui ex decretis &
 ritibus illis quandòque oriuntur: de-
 clarat Sanctus ibidem in quo adversus
 hæc decreta peccetur. Non in eo quod
 jussa illa non adimpleantur, cum nul-
 lum habeant adjunctum præceptum: sed
 ut ait, in eo, quod Superioribus obtre-

Atetur, majus bonum impediatur, per-
 turbetur populus, & aduersus Superi-
 ores suos exasperetur. Sic enim pergitur.
Licet autem non reperiatur ubique ea
qua deberet esse, morum integritas;
quis tamen, vel in publica concione, vel
in populari commercio, ipsis obloquitur
generat potius damna, & scandala,
*quam aliquid afferat remedii, vel utili-
 tatis: cum nihil aliud sequatur, nisi ex-*
asperatio, & obtrectatio populi aduersus
principes, ac pastores suos. Ne tamen
velle videatur, ut ad hos defectus re-
ceatur, & illorum emendationi potius
obseretur; viam aperit planam, quae
defectibus occurri possit; scilicet, ut
ad hos deferantur, in quorum potesta-
te sit afferre remedium. Sicut, inquit,
damnosum est, primates suos absentes
apud populum alitrare, atque profici-
dere: ita rursus privatim admonere eos,
qui si velint, mederi huic malo possunt,
opera pretium videtur fore. Hæc attu-
limus, ut sciatur, quâ ratione circa
jussa Superiorum Examen instituendum
sit.

In Examine verborum notat S. P. præcipuè tria culparum genera. I. Juramenta. II. Verba otiosa. III. Detractiones, sive Obimurmurationes. Circa juramentum supponit primo, jurari posse per Creatorem, & jurari posse per creaturam. At cum per creaturam fit juramentum, non consideratur creatura per se: (hoc enim esset idololatria quædam, & creaturæ deferre honorem qui soli Deo debetur, ut nimirum in testem veritatis is invocetur solus, qui solus veritas infallibilis est, & neque fallere potest, neque falli:) sed in hoc juramento consideratur ipse Creator, qui in creatura sua est, & per excellentiam aliquam in illa relucet. Hinc dicebat Christus: (a) *Ego autem dico vobis, Non jurare omnino, neque per cælum, quia thronus Dei est: neque per terram, quia scabellum est pedum ejus: neque per Jerosolymam, quia civitas est magni Regis: neque per caput tuum juraveris, quia non potes unum capillum album facere, aut nigrum.* Docet igitur Christus, quod is qui jurat per

(a) Matth. 5.

F 4

crea-

creaturam, reverà juret per Creatorem,
 qui hâc vel istâ ratione in illa creatura
 est. Creator enim in cælo est, tamquam
 in throno: in terra tamquam in scabell
 pedum: in Jerosolyma, tamquam in
 civitate regia: in capite humano tam
 quam dominus, sinè quo nec unus
 capilli color mutari potest. Propterea
 dicit S. Pater: *Jurare per creaturas
 perfectis magis conceditur, quam crea
 turis imperfectis, sive idiotis, quandoquidem per
 fecti ex contemplationis usu assiduo, &
 illustratione intellectus, considerant pro
 prius, atque deprehendunt Deum secun
 dum essentiam, presentiam, & poten
 tiam suam creatura cuilibet inesse: unde
 ad præstandam illi debitam in juramen
 to reverentiam, paratiores sunt aliis, qui
 eo perfectionis nondum proveci sunt. Pa
 tet igitur jurantem unumquemque in
 vocare Deum in testem, etsi in jura
 mento nominetur creatura. Supponit
 sanctus Pater secundò. *Jurandum non
 esse, neque per Creatorem, neque per crea
 turas ullas nisi concurrentibus his tribus,
 veritate, necessitate, ac reverentia: quas*
 con-*

conditiones Theologi requirunt com-
 munitè. Conditionem primam de ve-
 ritate, non declarat, utpote evidentem,
 nulliusque interpretationis indigam.
 Conditionem necessitatis declarat hoc
 modo. *Porro intelligenda est necessitas,*
non in veritatis cujuslibet affirmatione,
sed ejus tantum, quæ circa spirituale, cor-
porale, vel etiam temporale bonum ali-
quod, momenti est non levis. Quod
 sic accipiendum est, ut non tantum res
 quæ juratur, in aliquo genere bono-
 rum memoratorum, hoc est, animæ,
 corporis, aut fortunarum, sit momen-
 ti non levis: verum etiam ex momen-
 to non levi ad jurandum impellamur,
 vel ad bonum non leve conservandum,
 vel ad malum contrarium declinandum.
 Conditionem reverentiæ declarat sic:
Reverentiam dicimus, quando assumens
divinum nomen adhibet considerationem,
ut Deo Creatori, ac Domino debitus
honor tribuatur. Ex his consequitur,
 juramentum licitum, & laudabile sem-
 per esse, & verum, & necessarium,
 & reverens. Defectu veritatis, fal-
 sum.

lum est: defectu necessitatis, temerarium: defectu reverentiæ, Majestati divinæ injuriosum.

Missio juramento falso, (quod semper culpam gravem involvit,) circa duas alias conditiones, duo asserit Sanctus. I. Si jurandum est, facilius cum veritate, necessitate, & reverentia, juratur per Creatorem: difficilius *servatis debitis circumstantiis* per creaturam. II. Si juramentum temerarium est, & absque uecessitate; gravius peccatur jurando *per Creatorem, quam per creaturam.* Utriusque axiomatis eadem ratio est. Quia *sicut nominato rerum omnium creatore* magis reddimur attentus, ut cum veritate, & necessitate juremus faciliusque ad reverentiam excitamur, quam *in mentione creaturæ*: sic major culpa est temerè & sine reverentiâ jurare, nominato Creatore, quoniam arguit majorem inadvertentiam, & defectum; & minor culpa est temere, & sinè reverentiâ jurare per creaturam, quia minor irreverentia committitur, ubi minus attenditur ad Creatorem.

Quan-

Quantòque difficilius est nominatâ creaturâ servare debitam attentionem, & reverentiam Creatori, tantò juramentum, *perfectis magis conceditur, quam crassioribus sive idiotis.* Perfecti enim in omnibus creaturis, & quærunt, & inveniunt Creatorem: imperfecti autem, dum assuescunt jurare per creaturas, neque Creatorem considerant intimè illis præsentem, periculum incurrere possunt cogitandi, creaturam se invocare tamquam veritatis pronuntiatæ testem per se infallibilem, atque adeò hunc dare honorem creaturæ qui soli Deo debetur. *Quia, inquit, creaturis ad confirmationem juramenti crebrius adscitis, periculum esset idololatriæ: id quod imperfectis magis, quam perfectis fuerit timendum.* Hæc sunt, quæ tradit de juramentis.

Quod attinet ad verba otiosa, non videtur clarius breviusque exponi posse, quodnam sit, & in quo consistat hoc vitium, quam textus ipse proponit. Ut verbum sit otiosum, duo inquit requiruntur. I. Ut neque mihi, neque

alteri utile sit. II. Ut non proferatur ad afferendam utilitatem, vel propriam, vel alienam. Itaque, si verbum utile est, vel eo animo profertur, ut afferat utilitatem: otiosum non est. Sequitur, verba plurima per se inutilia, sed tamen animo afferendi aliquam utilitatem prolata, non esse otiosa. Ejus generis sunt.

I. Verba conversationis ad honestam moderatamque recreationem tendentia: hæc enim ad utilitatem *corporis* referuntur. II. Verba urbanitatis, & affabilitatis, ut illorum quibuscum agimus affectum lucremur: quæ ad *animam vel propriam, vel alienam, aut ad corporis, aut rei etiam temporalis commodum* pertinent. III. Cum tractamus materiam, quæ à statu, quem profiteamur, aliena videtur: ut si loquatur *Religiosus de bellis, vel mercimoniis*. In hac doctrina fundatur industria, quam S. P. N. alibi operariis nostris commendat: ut nimirum, hi qui agunt cum proximis, sermonem incipiant à rebus ad hos pertinentibus; & in rebus suis, id est spiritualibus, eundem concludant.

Sup-

Supponit enim appetitum, & intentionem nostram, à gustu sæcularium differre: & propterea conversationem cum illis, ita quidem temperandam esse, ut hos nobis benevolos reddamus: sic tamen, ut ad intentum nostrum devolvamur. Etenim, si non aliud quam amicitiaæ humanæ lucrum hinc sublequatur, vani efficimur, ut illi sunt.

Tertium verborum genus, detractiones verbaque proximum lædentia complectitur. Etsi autem hujus loci non fit damna persequi, quæ tam Religiosis, quam secularibus familiis detractionis vitium affert, ut instruamur in conscientiaæ discutiendæ modo: leviter tamen, unam ex præcipuis rationibus S. P. tangit, quæ ingenerare possit vitii hujus horrorem. Quia scilicet detrahendo, non minus defectum proprium, quam alienum detegimus. Quid dico detegimus? Imo vero detrahens, & committit culpam, & simul patefacit. *Revelato enim mortali alicujus peccato, quod publicum non sit, cum*

mala intentione, vel gravi damno fama alterius, mortale itidem peccatum committitur: veniali autem, veniale solum. Ita ut detractor impleat illud Pauli: (a) *In quo judicas alterum, te ipsum condemnas: eadem enim agis, quae judicas.* Fundatur hæc doctrina in eo quod ordinariè contingit, detecto alterius peccato gravi, graviter lædi famam ejus; revelato autem veniali, vel non infamari illum, vel tantum leviter. Ceterum, si in rigore loquamur, detractionis gravitas non desumitur à gravitate peccati revelati, neque ejus levitas, ex levitate peccati quod detegitur: sed vel à gravitate vulneris, quod alienæ famæ honorique infligitur; vel ab intentionis nostræ malitia, qua volumus famam alienam graviter lædere. Utroque enim hoc modo committitur peccatum mortale, ut observat S. P. cum ait: *Revelato mortali alicujus peccato, quod publicum non sit, cum mala intentione: vel gravi damno fama alterius, mortale itidem peccatum committitur.*

(a) Rom. 2. 1.

tu
 qu
 cu
 tu
 cu
 in
 ti
 m
 n
 si
 g
 n
 q
 b
 S
 le
 c
 F
 c
 c
 F
 1
 1

tur
 tur

tur. Hoc est; peccatur graviter, tum quando proximi peccatum mortale occultum cum mala intentione panditur; tum quando ex revelato defectu qualicumque, damnum grave alterius famæ inferitur. Contingit enim ex revelatione defectus secreti naturalis, aut moralis, sed innoxii, vel tantum venialis, grave proximo damnum inferri: sicut è contrario non inferri damnum grave ex defectu coram Deo gravi, & mortali, sed coram hominibus tali, ut quantumvis reveletur, in personis quibusdam, non lædat graviter famam. Sed tamen secundum Regulam generalem, infamia sequitur culpam: majorque culpa cum revelatur, majorem infamiam parit.

Addit S. P. quando intentio recta est, duplici modo licitum esse delictum, vel defectum proximi prodere. Rectam porro intelligit, non eam quæ aversatur proximi damnum, sed quæ præterea ejus utilitatem spectat. Si enim nulla speretur utilitas, verba nostra ut minus otiosa sunt: cumque circa proximi defectum

ver-

versentur, numquam non inferent ali-
quod damnum. Calore enim conver-
sationis, exaggerantur peccata levia,
secreta revelantur, publica ampliantur,
oblitorum memoria reviviscit, fœtor
oritur ad camarinæ istius motionem,
nemoque amat objectum fieri discursu-
suum hujuscemodi, & cuius bono
ingratum est defectus aliorum obser-
vari oculis, linguâque propalari. Non
potest ergò hæc intentio esse recta,
nisi ex relecto defectu speretur major
utilitas, sive eorum qui rem audiunt,
sive ejus cujus defectus aperitur. Duo-
bus igitur modis cum intentione recta
de peccato vel defectu alterius loqui li-
cet. I. Ob utilitatem audientium: v.
g. ad instructionem, admonitionem,
præcautionem, ne in aliquid simile in-
currant, consolationem eorumdem si
incurrerint, exhortationem, ut oratio-
nibus juvent illum qui cecidit, aut
alium finem ejusmodi. Ut autem ad
audientium utilitatem de peccato proxi-
mi sermonem liceat instituere; necesse
est delictum illud esse publicum, &
notorium.

notorium. Delictum verò in hac materia triplici modo publicum dici potest. Primo, quandò ipso facto notorium est: ut publicè *meretricium*. Secundo, quando jure notorium est: ut *damnum esse in judicio*. Tertio, quandò vel detrahens intendit inferre alii damnum, vel delictum ex natura sua tale est, ut merito timeatur ne serpat, & inficiat ceteros. Tale enim delictum ex natura sua tendit ad notitiam omnium, pro mensura quâ detegitur; neque per revelationem ejus, affertur famæ proximi detrimentum, quod quidem alicujus momenti fit, ex eo quod delictum illud paulò citius innotescat: quoniam id revelatur, quod paulò post non absque damno publico revelandum erat, ut, *error publicus animos conversantium corrumpens*. Si nullo prædictorum modo peccatum sit publicum, non licebit manifestare: neque enim licet nocere famæ unius, ad utilitatem aliorum, quibus ex delicto illi timeri damnum non potest, cum occultum fit: neque etiam licet hâc ratione prodesse proximo, si fortassis utilitatem ali-

aliquam hæc notitia afferre posset. Sicut enim rectè instituitur anatomia cadaveris ad utilitatem viventium, reuelatis secretis quæ natura ipsa occultat, & quibus antè inspectis non potuisset homo ille animam seruare; proptereaque culpa gravis fuisset, etiam ad restituendam in firmo alteri sanitatem, scrutari viscera hominis vivi, illumque interimere, ad recuperandam salutem viventis: eadem profus ratione, is cuius honor interiit ob culpæ publicitatem, vel ob intentionem pravam inferendi aliis damnum, honoris jure privatus est: ac veluti cadaver, ad instructionem, & præcautionem vivorum, per culpæ istarum anatomiam siue reuelationem, aliorum oculis objici potest. Hoc verò neutiquam licet cum illis, quibus fama integra est: neque enim mortui sunt, sed vivunt ad plurima, quæ concernunt Dei, republicæque obsequium: ad quæ redduntur inidonei, quorum honor periit. Horum ergo vulnera, etiam gravissima periculique plena, sæpissimè curantur, quando secreti

ereti velo obtecta sunt: quæ desperata,
 & incurabilia fiunt, si delinquentes ho-
 noris sui integritate spolientur. Non
 licet igitur delictum secretum unius ape-
 riri, ut inde alter instruatur, aut ex-
 citetur ad bonum. Aliud foret, si
 ageretur de utilitate, & correctione,
 non illorum qui audiunt, sed illiusmet
 qui deliquit: tunc enim aliquando in
 sermonem deduci potest ejus delictum,
 etiam occultum. Et hic est modus II,
 quo de peccato, vel defectu alterius
 loqui licet. Si enim medicis corpora-
 libus sæpius aperiuntur morbi secreti,
 & valde erubescendi, eatenus cedendo
 honori, ut nimirum morbis illis hi me-
 deantur: quantò magis medicis spiri-
 tualibus hoc fidendum est, per quos
 majorum malorum remedium speratur,
 & quibus securius integritas honoris
 committitur. Verum neque inconsi-
 deratè, neque leviter hoc agendum est:
 sed innitendum rationibus bonis, &
 valde probabilibus conjecturis, fore ut
 persona cui delictum revelatur, & pos-
 sit, & velit delinquentem juvare. Tum
 verò:

flet. Si
 mia ca
 , reve
 culuit
 otuiffe
 ptere
 ad resti
 , scri
 que in
 tem vi
 is cujus
 tatem,
 ferendi
 tus est
 onem,
 culpa
 elatio
 t. Hoc
 quibus
 mortui
 æ con
 oble
 onei,
 ergo
 ilique
 do se
 creti

verò utiliter ad hoc adlaboraturus est, quando & servabit secretum, & notitiam hanc ad utilitatem, non verò ad damnum delinquentis adhibuerit: & quando sperata utilitas major est, quam damnum ex revelatione delicti. Totum hoc vult S. P. his verbis: *Quoties occultum alicujus crimen indicatur alteri, per cujus subventionem ille relevari à peccato possit: dummodo rei hujus probabilis aliqua ratio, vel conjectura offeratur.*

C A P U T III.

De Examine Cogitationum.

AD cogitationum examen veniamus, de quibus S. P. primo loco agit, nos autem, mutato ordine majoris claritatis causâ, postremo. Ante omnia notandum est, examen hoc, ut ex una parte momenti, & utilitatis magnæ, ita ex altera, & difficile, & obscurum esse. Obscurum quidem, quia circa actus internos, & occultos
 vet-